

9 Import och export

I början av 1870-talet svarade värdet av livsmedelsexporten för runt en fjärdedel av Sveriges totala exportvärde. Havre och därefter smör var viktiga exportvaror. Andelen hade år 2007 sjunkit till runt 5 %. De värdemässigt största exportvarorna för livsmedelprodukter var år 2007 gruppen fisk och skaldjur följt av drycker inklusive spritdrycker. Av statistiken kan man tydligt se hur handeln påverkas av en mängd faktorer som industrialiseringen, den ökade välfärden, krig och politik för att nämna några.

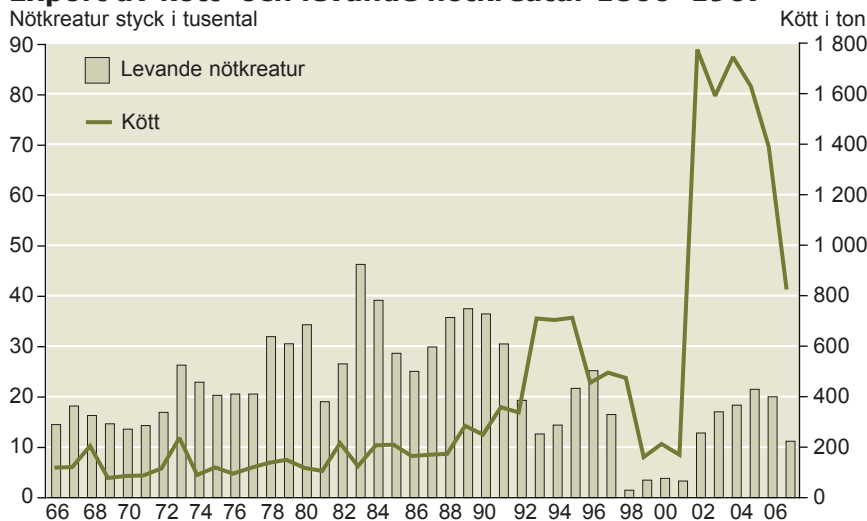
Import och export

I början av 1870-talet svarade värdet av livsmedelsexporten för runt en fjärdedel av värdet av Sveriges totala export. Andelen hade år 2010 sjunkit till knappt 5 %. Sverige har, med undantag av något år i anslutning till första världskriget, importerat mer livsmedel än vi exporterat. Spannmål är den enda grupp av livsmedel där Sverige de senaste decennierna haft ett handelsöverskott. Handeln har under perioden påverkats av en mängd faktorer som industrialiseringen, den ökade välfärden, krig och politik för att nämna några.

Import och export i statistiken

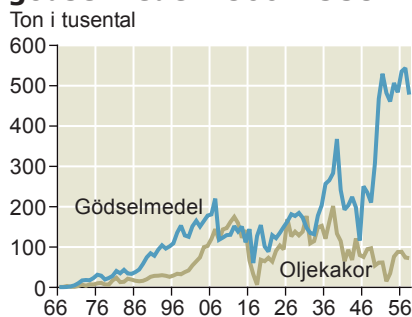
Statistiken över utrikeshandeln med jordbruksvaror är relativt fullständig för perioden 1866–2007. Handeln redovisas för ett antal tidsperioder innehållande olika sammansättningar av varor. Ett fåtal produkter som t.ex. havre, smör och kaffe går att följa under hela perioden. Statistiken visar tydligt den utveckling som jordbruket genomgått. Faktorer som industrialiseringen, tullar, förändringar i konsumtionsmönster, händelser i världen samt förändringar inom jordbruket har alla påverkat utrikeshandeln i olika utsträckning. För perioden 1866 till 1958 bygger statistiken på publikationen ”Historisk statistik för Sverige, 3 – Utrikeshandel”. Därefter har statistik i de Jordbruksekonomiska meddelandena för åren 1966–1995 använts. Statistiken från perioden 1996–2007 är hämtad från SCB:s utrikeshandelsstatistik inom livsmedelsområdet. Det svenska EU-medlemskapet förändrade handelsstatistiken. Förändringarna

Figur 9 A
Export av kött¹ och levande nötkreatur 1866–1907

Källa: Tabell 9.1.

Figur 9 B
Import av oljekakor och gödselmedel 1866–1958

innebär i korthet att det fr.o.m. 1995 inte finns någon heltäckande statistik över Sveriges handel med de övriga EU-länderna. Detta betyder att jämförelser av handelsstatistik före tiden för Sveriges medlemskap i EU med tiden efter inträdet blir osäkra.

Industrialiseringen sätter fart på utrikeshandeln

I mitten av 1800-talet drogs Sverige med i industrialiseringen som hade

börjat i Storbritannien under 1700-talets andra hälft. Utrikeshandeln ökade kraftigt tack vare större efterfrågan på varor runt om i Europa. Handeln mellan länder underlättades också då transportmöjligheter i form av vägar, järnvägar och sjöfart byggdes ut i snabb takt. Järn, trävaror och havre var stora svenska exportvaror.

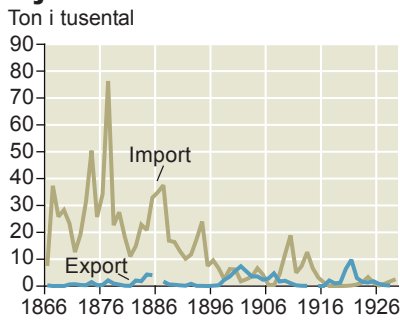
Havre blev en viktig exportvara eftersom hästar fortfarande var ett viktigt transportmedel. Havreexporten kulminerade runt 1880 för att sedan minska kraftigt fram till sekelskiftet. År 1866 uppgick exporten av havre till 130 tusen ton (se figur 9 F). Exporten steg därefter konstant till 1879/1880 då den var runt 300 tusen ton, varefter den åter sjönk. I början av 1900-talet var havreexporten nästan obefintlig. Tillammans med nötkreatur var havre den största exportvaran under 1870- och början av 1880-talet. Runt mitten av 1880-talet ökade exporten av animaliska produkter, framförallt smör.

Importen av jordbruksrelaterade produkter bestod i huvudsak av råg (se figur 9 G) och gödselmedel. År 1866 var t.ex. importen av gödselmedel endast 0,5 tusen ton, men år 1907 hade den stigit till 220 tusen ton. Mot slutet av perioden ökade också importen av vete kraftigt.

Ändrade matvanor från spannmål till animalier

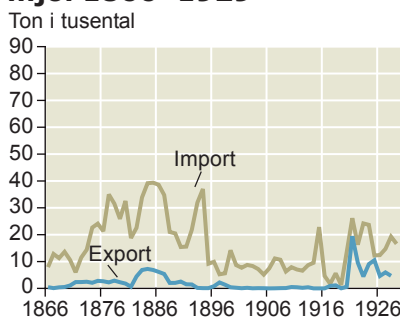
I slutet av 1800-talet sker en betydande förändring av matvanorna. Den förindustriella kosthållningen bestod till största delen av spannmålsprodukter. Industrialiseringen och urbaniseringen innebar ändrade levnads- och inkomstförhållanden, vilket i sin tur gav en förskjutning mot mer animalisk kosthållning. Kött, fläsk, mejerivaror och socker efterfrågades allt mer bland

Figur 9 C
Import och export av rågmjöl 1866–1929

Källa: Tabell 9.1, 9.2 och 9.5.

Figur 9 D
Import och export av vetemjöl 1866–1929

Källa: Tabell 9.1, 9.2 och 9.5.

städernas befolkning. Även efterfrågan på produkter som kaffe, frukt, sprit, bomull och tobak ökade. För utrikes-handels del innebar det en ökning av både importen och exporten av t.ex. kött samt en ökad import av t.ex. kaffe och frukt. Under andra halvan av 1860-talet omfattade importen av kaffe omkring 7 tusen ton, år 1903 hade den stigit till 31 tusen ton. Smör blev en

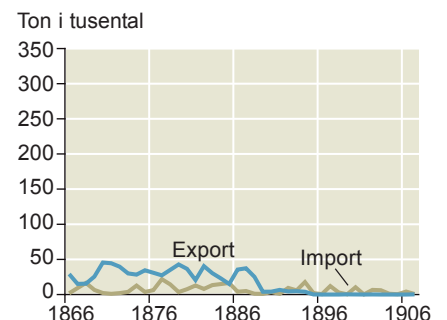
viktig exportvara (se figur 9 K) under den här perioden som pågick till några år in på 1900-talet. Åren 1866 och 1867 exporterades endast 0,4 tusen ton; år 1903 hade den siffran stigit till 20 tusen ton.

Jordbruket en viktig exportnäring

Jordbruket var under den senare delen av 1800-talet en viktig exportnäring. Under 1870-talet svarade jordbruket för en fjärdedel av det totala värdet av Sveriges export. Spannmål (se figurerna 9 C–9 H) svarade för runt 70 % av värdet av livsmedellexporten under 1870-talet. Med början på 1880-talet sjönk värdet av spannmål kontinuerligt i relation till animalieprodukter. Under det första decenniet på 1900-talet hade andelen sjunkit till runt 2 %, medan animaliska produkter som smör och fläsk (se figur 9 J) ökat till strax över 80 %. Under 1920-talet ökade återigen värdet av spannmål något. Av den totala importen av livsmedelsprodukter svarade animaliska produkter för mellan 15 % och 20 % under perioden. Värdet av importerade spannmålsprodukter ökade från runt 10 % i början av 1870-talet till 1/3 av livsmedelsimporten i början av 1920-talet.

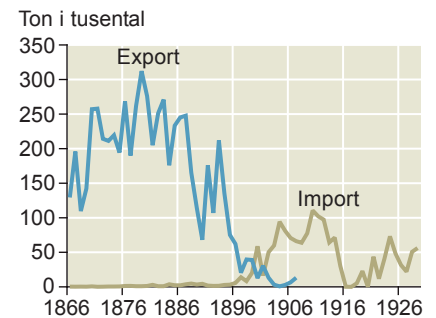
Värdet av importen av livsmedel var med undantag av något år i anslutning till det första världskriget större än exporten. Sverige hade alltså ett handelsunderskott för livsmedel.

Figur 9 E
Import och export av korn 1866–1907

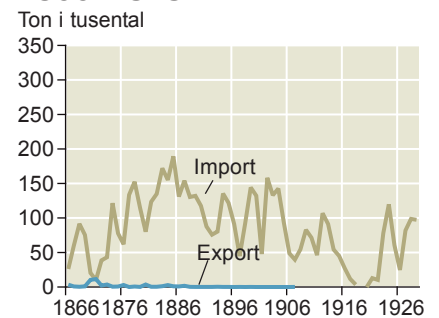
Källa: Tab 9.1, 9.2 och 9.5.

Figur 9 F
Import och export av havre 1866–1929

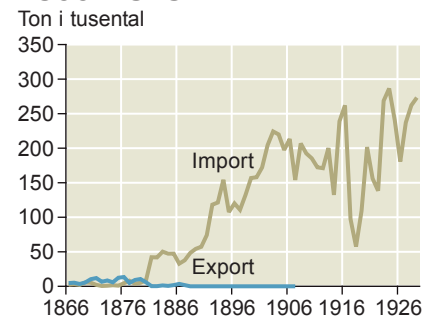
Källa: Tabell 9.1, 9.2 och 9.5.

Figur 9 G
Import och export av råg 1866–1929

Källa: Tabell 9.1, 9.2 och 9.5.

Figur 9 H
Import och export av vete 1866–1929

Källa: Tabell 9.1, 9.2 och 9.5.

Tullskydd påverkar handeln

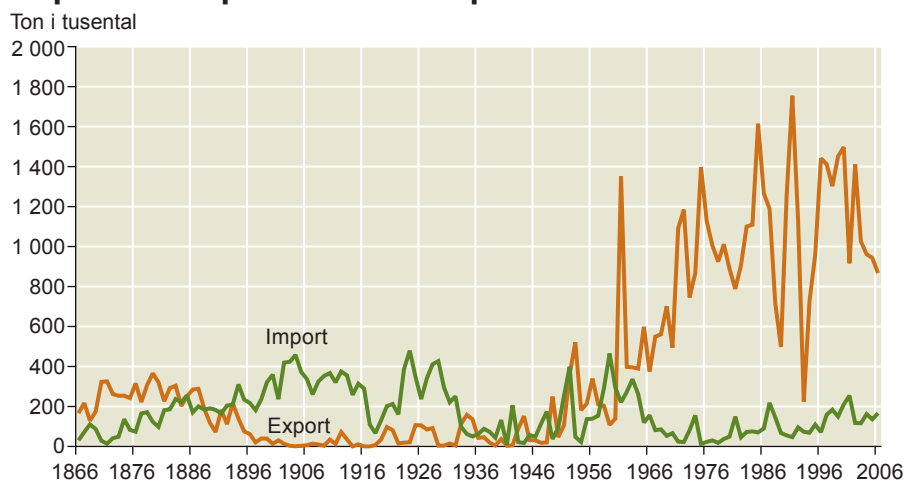
Den ökade handeln i slutet av 1800-talet innebar att importen av spannmål t.ex. från Amerika ökade. Det ledde till att priserna på spannmål sjönk vilket i sin tur påverkade de svenska företagens möjligheter till export och deras lönsamhet. Morell (2001) pekar på att de svenska jordbruksföretagen mötte den förändrade marknaden på två sätt, dels genom att gå över från spannmål till animalier och dels genom att politiskt förespråka tullar.

Sverige var på 1870-talet frihandelsvänligt, men från och med 1880 började tullar diskuteras. Jordbrukarna var inte eniga politiskt då spannmålsodlarna i högre grad förespråkade tullar än animalieproducenterna som såg fördelar med ett billigare foder. Samhällsekonomiska för- och nackdelar diskuterades också där frihandelns fördelar ställdes mot ett skydd för arbete i Sverige. År 1888 infördes tullar på spannmålsprodukter, fläsk, smör och margarin. (Morell, 2005)

Vid samma tid som tullar infördes i Sverige började andra länder i Europa också föra en mindre frihandelsvänlig politik. Sverige har sedan 1880-talet haft ett gränsskydd för jordbruksprodukter bestående av t.ex. tullar, importavgifter och importkvoter. Senare utökades reglingsinstrumenten med en intern marknadsreglering. Syftet med denna var att undvika prisfall på den inhemska marknaden och genomfördes med bidrag för export.

Figur 9 I
Import och export av omalen spannmål 1866–2007

Avmattad utrikeshandel under krigsåren

Av förklarliga skäl avmattades all utrikeshandel efter första världskrigets utbrott 1914. För Sveriges del upphörde nästan all export av jordbruksprodukter under första världskriget medan det fortfarande skedde en viss import av t.ex. vete och gödselmedel.

Mellankrigstiden medförde en viss ökning i utrikeshandeln. Importen av t.ex. vete, gödselmedel, oljekakor (se figur 9 B), majs ökade. Kaffe var en vara som också ökade under perioden. Från bottenåret 1917 då importen var 9 tusen ton steg den till 56 tusen ton år 1939. Exporten gick trögare, men

omalen spannmål (se figur 9 I) liksom t.ex. kött och fläsk steg till samma nivåer som före första världskriget. De två länder Sverige exporterade mest livsmedelsprodukter till under mellankrigstiden var Storbritannien och Tyskland. Exporten till Storbritannien bestod framför allt av fläsk och smör och till Tyskland framför allt av smör.

Strax efter första världskriget svarade exporten av levande djur för runt 10 % av värdet av livsmedelsexporten. Den upphörde under 1930-talet och ersattes av slaktdetaljer och i någon mån spannmål. Tyskland och Storbritannien tillsammans svarade t.ex. under 1938 för 76 % av värdet av Sveriges livsmedelsexport. Värdet av livsmedelsexporten i förhållande till den totala exporten varierade under mellankrigstiden mellan 6 % och 10 %. Under mellankrigstiden importerades alltså tre-fyra gånger så mycket livsmedel som exporterades. Handelsunderskottet ökade något jämfört med tiden före första världskriget.

Andra världskriget medförde sedan återigen ett nästintill totalstopp för all utrikeshandel med jordbruksprodukter.

Efterkrigstidens handel

Efter andra världskrigets slut återupptogs handeln. Under senare hälften av 1940-talet och under 1950-talet översteg värdet av importen av kaffe från Brasilien vida livsmedelsimporten från övriga länder. Danmark, USA och Italien var andra viktiga avsändarländer.

Viktiga mottagarländer för exporten efter kriget var återigen Storbritannien och Västtyskland. För mer renodlade jordbruksprodukter bestod exporten under den senare delen av 1940-talet och under 1950-talet till övervägande delen av animalier, framför allt kött, fläskkonserver och mjölk. Importen dominerades däremot av vegetabilier som fodersäd, bönor och oljekraftfoder.

Under 1960-talet tar Danmark över förstaplatsen från Brasilien som det viktigaste importlandet. Importen från Danmark bestod framförallt av fisk, fläsk och oljekraftfoder. Under 1960-talet ökade exporten av vegetabilier, främst spannmål och spannmåls-

produkter, på bekostnad av animalier. Detta är en utveckling som fortsatt under senare år.

EU-inträdet påverkar handeln

Länderna inom EU är vår viktigaste import- och exportmarknad för jordbruksvaror och livsmedel och var det även före EU-inträdet 1995. Såväl importen som exporten har ökat sedan EU-inträdet. Samma år trädde WTO:s jordbruksavtal ikraft. Avtalet sätter gränserna för vad länderna får och inte får göra för att skydda jordbruket och livsmedelsindustrin från konkurrens.

Före EU-inträdet tillämpades

importavgifter vid import till Sverige av jordbruksvaror från EU medan för en stor grupp av bearbetade varor tillämpades frihandelsliknande villkor. I och med EU-inträdet blev Sverige en del av den inre marknaden, vilket innebär att inga tullar tas ut vid handel mellan medlemsländer. Det kan finnas andra faktorer (t.ex. smittskydd) som gör att handeln försvåras. EU-medlemskapet innebär också en gemensam handelspolitik, med exempelvis gemensamma tullar, mot länderna utanför EU.

Den totala svenska importen av jordbruksvaror och livsmedel uppgick värdemässigt år 2007 till 77 miljarder kronor. Den enskilt största produktgruppen är fisk och skaldjur, som 2007 svarade för 22 % av importen, följt av frukt och grönt (20 %), kött och köttvaror (11 %) och drycker (9 %).

Importen av fisk utgörs till stor del av norsk lax, som bearbetas i Sverige och sedan reexporteras till övriga EU.

Kött och fläsk importeras i huvudsak från de andra EU-länderna, förutom får- och lammkött där Nya Zeeland är den viktigaste handelspartnern. Segmentet frukt och grönsaker har i förhållande till andra sektorer haft en blygsam utveckling av importvärdet. En förklaring kan vara att införandet av EU:s tullar gjorde att många traditionella leverantörer utanför EU av framför allt frukt fick sämre tillträde till den svenska marknaden, men även prisutvecklingen inom området.

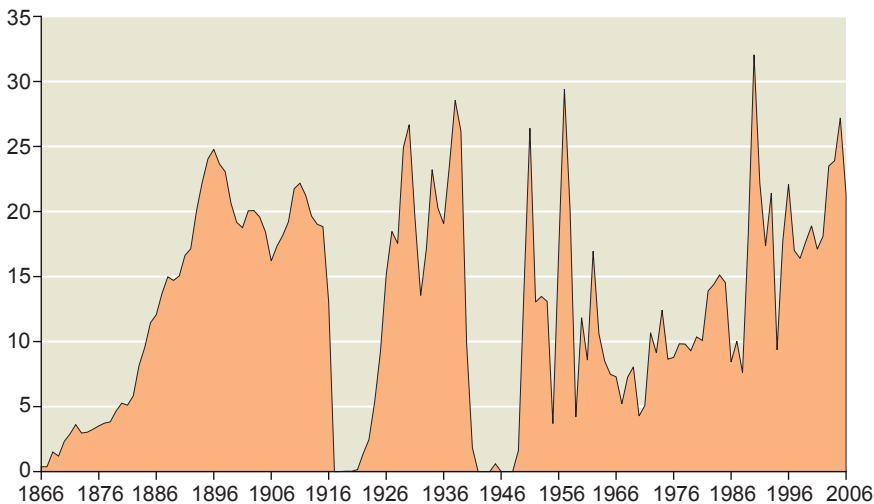
Importen kommer främst från länder i vårt närområde. De viktigaste avsändarländerna är Norge, Danmark, Tyskland och Nederländerna. Från Norge importerar vi i stort sett bara fisk. På mejerisidan kommer den ökade importen av yoghurt främst från Finland medan osten främst kommer från Danmark, Tyskland och Nederländerna.

Även när det gäller exporten är den enskilt största produktgruppen fisk och skaldjur, som år 2007 svarade för 27 % av exporten, följt av drycker inklusive spritdrycker (15 %), spannmål och varor därav (13 %) samt diverse livsmedel (12 %). Andra viktiga produktgrupper är bröd och bakverk, choklad och diverse beredda livsmedel.

En viktig förklaring till ökningen av

Figur 9 J
Export av smör 1866-2007 ton

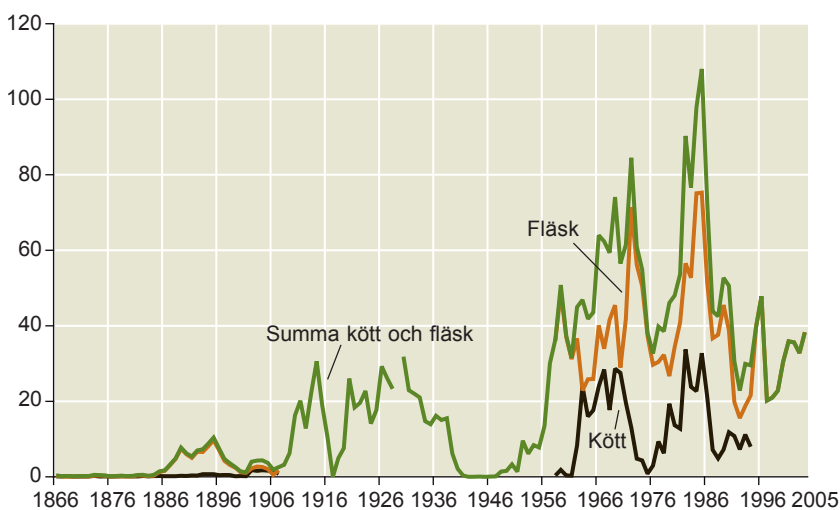
Ton i tusental

Källa: Tabell 9.1-9.4.

Figur 9 K
Export av kött och fläsk 1866-2005

Ton i tusental

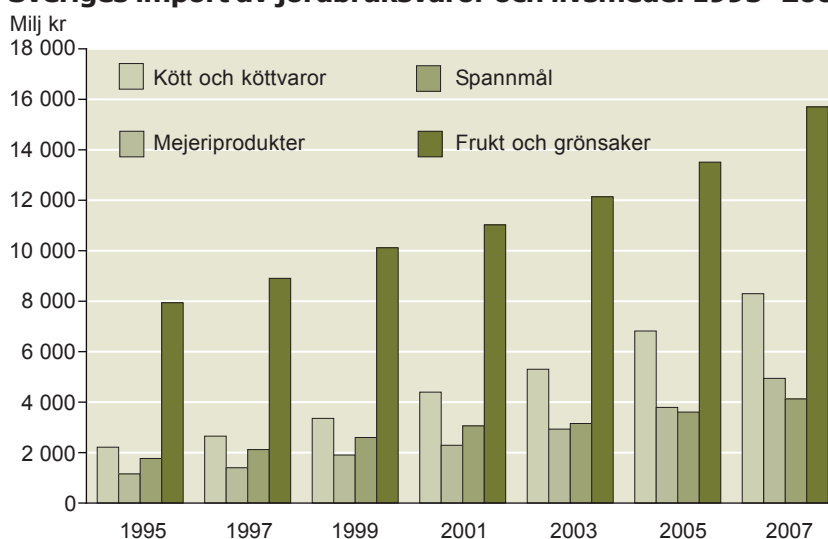
Källa: Tabell 9.1-9.4.

fisk är att den ökade exporten till stor del utgörs av vidareexport av norsk lax.

Sveriges största exportprodukt inom segmentet drycker är vodka. USA:s andel av exportvärdet för vodka ligger runt 50 % och för 15 år sedan låg andelen på drygt 70 %. Vete var före EU-inträdet och är fortfarande Sveriges viktigare exportprodukt i spannmålssegmentet. Exportdestinationerna är ungefär desamma, bland andra Tyskland, Spanien och Danmark. Exporten av havre har minskat. Exporten av bearbetade spannmålsprodukter har däremot ökat i betydelse och framförallt övriga bakverk och bröd där Norge är det största mottagarlandet.

Exporten går framförallt till Danmark, Finland och Tyskland. Utanför EU är våra viktigaste handelspartners Norge och USA. USA:s betydelse som mottagarland och vodka som exportprodukt har minskat kontinuerligt under senare år. Till Norge exporterar Sverige utöver spannmål och varor därav, diverse livsmedel samt kaffe, te och kakao.

Figur 9 L
Sveriges import av jordbruksvaror och livsmedel 1995–2007

Figur 9 M
Sveriges export av jordbruksvaror och livsmedel 1995–2007

